

Deltagerobservation

Her vil du blive præsenteret for tre cases med det formål at eksemplificere, hvordan fem forskellige videnskabsteoretiske tilgange (socialkonstruktivistisk, fænomenologisk, hermeneutisk, pragmatisk og positivistisk) kan resultere i fem forskellige analyser af den samme pædagogiske observation.

Af Louise Buch Løgstrup, peer reviewet af Thomas Illum Hansen, udgivet 2020

Nøglebegreber

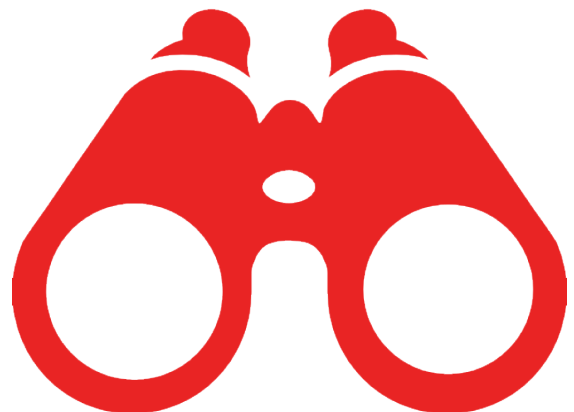
Praksis

Perspektiver

Videnskabsteoretisk tilgang

Metode

Analyse

Hvad

Deltagerobservation er en videnskabelig metode, hvor man selv tager del i det sociale liv, man undersøger, hvilket vil sige, at du har et førstehånds perspektiv i forhold til det, du undersøger, hvor du bruger dig selv og dine sanseoplevelse i din produktion af viden (1 Pink, 2015).

Deltagerobservation, som metode, blev introduceret af den engelske antropolog Bronislaw Malinowski (1844-1942) i begyndelsen af 1920'erne, da han udfordrede den hidtidige gængse metode til at studere 'fremmede kulturer' ved at gennemføre deltagerobservation på Trobrianderne. Før var kulturstudier blevet gennemført med en bevidst afstand til det observerede, men Malinowski argumenterede for, at man som forsker er nødt til at få førstehånds kendskab til en kultur for at kunne forstå kulturen i dybden. Dette indebærer også, at man tilbringer flere år i felten.

Den amerikanske antropolog Franz Boas (1858-1942) gennemførte ligeledes, i starten af 1900-tallet, deltagerobservation i Canada. Boas lagde vægt på, at man ikke kan forstå alle verdens kulturer ved at placere dem på samme udviklingsstige. I stedet argumenterede han for, at man skal forstå enhver kultur i sin egen ret, og at mennesker altid handler på en måde, som giver mest mening i den sociale sammenhæng, som de selv er en del af (Kristiansen & Krogstrup, 2015).

Senere begynder deltagerobservation som metode også at blive anvendt i mere 'hjemlige' (vestlige) sammenhænge, hvor de samme metoder bliver brugt til at se 'det fremmede' i vores egne samfund. Af kendte studier kan nævnes *Learning to Labour* af Paul Willis (1945), *Stigma* af Erving Goffman (1922-1982) og *Street Corner Society* af William Foote Whyte (1914-2000). Cato Wadel har skrevet om, hvilke særlige opmærksomhedspunkter, man metodisk skal have, når man vælger at gennemføre deltagerobservation i allerede kendte sociale sammenhænge, for at undgå at blive vildledt af sine forforståelser (Wadel, 1991). De seneste årtier har deltagerobservation, som kortere forskningsforløb, vundet frem, hvor forskere har eksperimenteret med at forkorte tiden, man er i felten (1 Marcus, 2008).

Flere antropologer vil argumentere for, at man ikke kan gennemføre deltagerobservation uden samtidig at have indgående kendskab til teori, som anskueliggør den sociale verden – at det ene forudsætter det andet (Ingold, 2017). Metoden anvendes i dag inden for mange forskellige fagområder bl.a. pædagogiske.

Hvorfor?

Deltagerobservation som metode fremhæves ofte som en metode, hvorigennem man har mulighed for at få indgående kendskab til en social sammenhæng, fordi man som forsker selv indgår i den praksis, man undersøger (Spradley, 1980; Hammersley, 1987). Når du som professionsstuderende bruger

deltagerobservation som en metode i din praktik kan metoden dog ikke stå alene, fordi du er underlagt en handlingstvang, hvor formålet for dig i denne sammenhæng ikke kun er at producere videnskabelig viden i form af empiri, men ligeledes er, at handle på baggrund af denne viden til gavn for de mennesker, du har et pædagogisk ansvar for. Den viden, som du producerer gennem deltagerobservation i professionssammenhæng, kan du inddrage i en kvalificering af din og andres praksis.

Din rolle som observatør

Deltagerobservation er en metode som er oplagt for dig som studerende at have kendskab til, fordi du gennem denne metode kan videnskabeliggøre den viden, du producerer i dine praktikker. Det kræver, at du er meget systematisk i din vidensproduktion og dokumentation for at du kan påstå, at du lever op til de videnskabelige kriterier for deltagerobservation. Den rolle, du indtager i et praktikforløb, er ligesom deltagerobservation præget af deltagelse og observation, selvom deltageperspektivet fylder mere i en praktik, end det er tilfældet, når fx en antropologisk forsker gennemfører deltagerobservation med et udelukkende videnskabeligt formål.

Formålet med, at du, som studerende anvender, deltagerobservation er, at du kan bruge den videnskabelige metode og den viden, som du gennem metoden producerer til at forstå den sociale sammenhæng, du og andre (borgere, kolleger m.m.) er en del af.

Denne sammenhæng har inden for antropologien mange navne såsom kultur, kontekst, aktør-netværk (Latour, 2008) eller meshwork (Ingold, 2011). Metodelitteratur om deltagerobservation er en god indgangsvinkel til at blive bedre til at observere og dokumentere sine observationer, som inden for denne metode kaldes feltnoter. Derudover kan man også anvende empiri i form af lydoptagelser, skitser, dokumenter, foto og artefakter, som dokumenterer de sociale situationer i felten (Spradley, 1980; Hammersley & Atkinson, 1987).

Hvordan?

Når du anvender deltagerobservation, kan du vælge at opholde dig i en længere eller kortere periode i en felt. De tidlige antropologer opholdt sig over lang tid i felten i samfund, som var markant anderledes end det, de selv kom fra. I nyere tid er metoden blevet udbredt til at undersøge mere hjemlige sociale sammenhænge, fx det der udspiller sig i en børnehave (Wadel, 1991).

Længerevarende ophold bliver også omtalt som total observation (Kristiansen & Krogstrup, 1999). Denne form for feltarbejde er oplagt at gennemføre i, fx en længerevarende praktik. Det er også muligt at praktisere deltagerobservation over en kortere periode, hvor du har fokus på en konkret aktivitet i en social kontekst. Denne indgangsvinkel kan være oplagt i forbindelse med et bachelorprojekt, hvor du fx skal

producere empiri om legekulturen i en institution eller hvordan man lærer matematik i en 3. klasse. Det er vigtigt at dokumentere dine oplevelser i form af feltnoter, så du senere kan tilgå den producerede viden, og kan analysere materialet.

En del af kulturen

Når man er 'fremmed' i en ny sammenhæng, hvilket du er, når du begynder i en ny praktik, har du en unik mulighed for at indsamle empiri gennem deltagerobservation. Det er relevant for pædagogisk praksis, fordi du har 'den nyankomnes blik', hvor du endnu ikke er en del af de selvfølgeligheder, som er en etableret del af kulturen på stedet (Kristansen & Krogstrup, 2015).

Efterhånden som du bliver en del af stedets kultur, vil du blive mere blind over for det særegne ved stedet. 'Go native' er en betegnelse for, at man er blevet ét med kulturen, og har mistet blikket for det særegne. Det betyder, at du som 'deltager' ikke længere er kritisk, når du observerer din egen og andres praksis (Spradley, 1980). Du vil opleve, at jo længere du har været på praktikstedet, i jo højere grad vil du være 'native'. Ulempen er, at man mister dobbeltblikket (Hastrup, 1999), som man har, når man både er 'deltager' og 'observatør'. Du kan undgå at 'go native' ved at tvinge sig selv til at blive ved med at forundres over dagligdagen på stedet og se det særegne i hverdagen. Dobbeltblikket kan fastholdes ved systematisk at nedskrive sine observationer i en feltdagbog.

Observationsmetoder

Typisk vil du begynde med at gennemføre deltagerobservation som *beskrivende observation*, dernæst vil du bevæge dig videre til at udføre *fokuseret observation*, for til sidst at slutte af med at udføre *selektiv observation* (Spradley, 1980). Beskrivende observation bruges typisk i starten af ens praktik. Man ved endnu ikke, hvad der er vigtigt, eller hvad man vil fokusere på i sin praktik, og derfor skriver man alt ned for tydeligere at kunne se, hvad der sker i forskellige sociale situationer. Når man har gennemført beskrivende observationer igennem et stykke tid, begynder man typisk at undres over noget eller finde noget specielt interessant. Det er her den fokuserede observation begynder. Du fravælger og vælger sociale situationer til, som du vil observere, og som gør dig klogere på bestemte emner i din praktik. Til sidst kan du foretage selektiv observation, hvor du er helt målrettede i forhold til at observere og forstå en social situation i detaljer. Deltagerobservation foregår typisk på et begrænset sted, fx en døgninstitution, men feltarbejdet kan også strække sig over flere steder, fx en SFO, en skole eller et sygehus (Højlund, 2002), hvilket i så fald betegnes som *multi-sited ethnography* (Marcus, 2011). Det kan også foregå online, hvis det giver mening i forhold til din problemstilling (2 Pink, 2015). Deltagerobservation behøver ikke kun at involvere en enkelt person, som producerer viden, men kan også være et samskabende projekt. Dette benævnes *collaborative fieldwork*. Her er man flere om at producere viden, og flere kan være involverede i analyseprocessen (2

Marcus, 2008). Der eksisterer også en mere intervenserende tilgang inden for antropologien, hvor man ikke kun er deltagerobservatør, men også samarbejder med praksis om, hvordan man kan udvikle praksis (1 Pink, 2015; Ingold & Gatt, 2013; Stapp, 2012). Denne tilgang benævnes historisk *action anthropology* (Stapp, 2012) eller som en bevægelse fra *description to correspondence* (Ingold & Gatt, 2013).

Litteratur

Kristiansen, S. & Krogstrup, H.K. (2015). *Deltagende observation. Introduktion til en forskningsmetode*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Fordybelseslitteratur

Dewey, J. (2015). *Demokrati og Uddannelse*. Aarhus: Klim.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (1987). *Feltmetodik: Grundlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Hastrup, K. (1999). *Viljen til Viden. En humanistisk grundbog*. Kbh.: Gyldendal.

Højlund, S. (2002). *Barndomskonstruktioner. På feltarbejde i skole, SFO og på sygehus*. Kbh.: Gyldendal.

Ingold, T. (2017). Anthropology contra Ethnography. *Journal of Ethnographic Theory*. Vol 7, No 1.

Ingold, T., & Gatt, C. (2013). From description to correspondence: Anthropology in real time. In W. Gunn, T. Otto, & R. Charlotte-Smith (Eds.), *Design Anthropology: Theory and Practice*. London: Bloomsbury.

Ingold, T. (2011) *Being Alive. Essays on Movement, Knowledge and Description*. New York: Routledge.

Latour, B. (2008). *En ny sociologi for et nyt samfund. Introduktion til aktør-netværk-teori*. København: Akademisk Forlag.

Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology*. Vol. 24:95-117.

1) Marcus, G. E. (2008) How short can fieldwork be? *Social Anthropology*, 15(3), s. 353-357.

2) Marcus, G. E. (2008) Collaborative Options and Pedagogical Experiment. I: Anthropological Research on Experts and Policy Processes. *Anthropology in Action*, 15/2, s. 47-57.

Marcus, G. (2011) Multi-sited ethnography: Five or six things I know about it now. I: S. Coleman and P. von Hellerman red.e), *Multi-Sited Ethnography: Problems and Possibilities in the Translocation of Research Methods*. London: Routledge: 16-34.

1) Pink, S. (2015). *Doing sensory ethnography 2nd edition*. London: SAGE Publications.

2) Pink, S. (2015). *Digital Ethnography: Principles and Practice*. London: SAGE Publications.

Spradley, James P. (1980). *Participant observation*. USA: Wadsworth.

Stapp, D. (ed.) (2012). *Action Anthropology and Sol Tax in 2012: The Final Word? Northwest Anthropology L.L.C.*, Journal of Northwest Anthropology. Richmond, WA: Northwest Anthropology

Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord SEEK

LÆRE
MIDDEL
○ DK